

Hoe de grootste vis aan het Strafhof ontkwam

By **Hanneke Chin-a-fo**, www.nrc.nl

oktober 4de, 2017

Als Kenia binnenkort naar de stembus gaat om een nieuwe president te kiezen, zullen veel Kenianen wederom hun adem inhouden. Net als bij de vorige verkiezing in augustus, die door de rechter ongeldig werd verklaard. Toen vielen er ruim twintig doden bij verkiezingsgeweld, wat in Kenia met een wrang soort opluchting werd ontvangen. Het schrikbeeld is immers een herhaling van de verkiezingen in 2007, toen ruim 1.100 Kenianen werden gedood en een half miljoen mensen moesten vluchten.

Ook nu is de strijd tussen de twee belangrijkste kandidaten - president Uhuru Kenyatta en oppositieleider Raila Odinga - verre van vredelievend. De rechters worden bedreigd, betogingen met traangas uiteengejaagd.

Het Internationaal Strafhof in Den Haag verdacht Kenyatta jarenlang van aanstichting van het geweld in 2007. Het proces liep dood in 2014, toen getuigen hun verklaringen introkken of onbetrouwbaar bleken.

De Strafhofgeheimen

Deze week publiceert NRC onderzoeksverhalen over de eerste hoofdaanklager van het Internationaal Strafhof in Den Haag, Luis Moreno Ocampo.

De verhalen onthullen elk iets over zijn manier van handelen, tijdens en na zijn aanstelling bij het hof, aan de hand van internationale conflicten. Tot nu toe verschenen er vier delen: 1. *De aanklager, de warlord & de oliemiljardair*. 2. *'Nog een paar miljoenen verdienen'* en 3. *Lobbyen met een valse identiteit*. 4. *'Ocampo had verkeerde strategie'*

Alle verhalen zijn na publicatie terug te lezen via nrc.nl/strafhofgeheimen

Voor de slachtoffers en nabestaanden was het moeilijk te verteren dat zelfs het Internationaal Strafhof niets voor hen kon doen. Voor het hof zelf was het een loodzware slag: het belangrijkste proces sinds de oprichting vijftien jaar geleden eindigde in de grootste mislukking.

Documenten die de Franse website Mediapart heeft verkregen en die zijn onderzocht door NRC en journalistennetwerk EIC werpen nu een nieuw licht op de afloop van het proces-Kenyatta. Ze laten zien dat dezelfde man die in 2010 de zaak begon, toenmalig hoofdaanklager Luis Moreno Ocampo, zich drie jaar later achter de schermen inzette om Kenyatta te laten gaan. Hij was toen al een jaar weg bij het Strafhof.

In december 2010 wees Ocampo zes verdachten aan, drie aan elke kant van het geweld. Een van de *'Ocampo-six'* was Kenyatta, tijdens de moordpartijen vicepremier. Belangrijkste verdachte aan de andere kant was Wiliam Ruto, toen minister van Hoger Onderwijs, en aanhanger van Odinga. De rechters wezen de aanklachten tegen twee verdachten meteen af.

Bij de volgende verkiezing, in het voorjaar van 2013, zijn de processen tegen de vier nog niet begonnen. Kenyatta en Ruto besluiten hun krachten te bundelen en samen campagne te voeren. Kenyatta moet president worden, Ruto vicepresident. In het Strafhof vinden ze een gemeenschappelijke vijand. Ze winnen. Twee weken later moet Bensouda weer een verdachte laten gaan, als een belangrijke getuige zijn verklaring intrekt.

‘Eervolle uitweg’ via Annan

Ocampo werkt bij een advocatenkantoor in New York en volgt het proces op de voet. De documenten laten zien dat hij herfst 2013 zijn geloof in de zaak-Kenyatta verloren heeft. Getuigen blijken onbetrouwbaar, worden geïntimideerd of omgekocht, en komen niet opdagen. De oud-aanklager wil een oplossing zoeken die het gezichtsverlies voor iedereen beperkt. Kenyatta moet vrijuit gaan, maar de schuld voor de mislukte rechtszaak moet bij Kenia komen te liggen. Dus niet bij de aanklager en ook niet bij hemzelf. In oktober schrijft hij in een e-mail aan oud-VN-topman Kofi Annan, die bemiddelt in het Keniaanse conflict: „Ik denk dat het tijd is om een eervolle uitweg voor Kenyatta te zoeken.”

Of er een eervolle uitweg voor Kenyatta komt, is aan zijn opvolger Bensouda en de Strafhofrechters. Toch bemoeit hij zich ermee, wat vraagtekens kan oproepen over Bensouda’s onafhankelijkheid. Intussen worstelt zij met het zwakke dossier dat hij haar naliet.

Human Rights Watch stelde woensdag nog in deze krant dat de bescherming van getuigen in deze zaak tekortschoot. Ook ontbreken belangrijke documenten zoals telefoonlijsten en belastingpapieren van de verdachten, omdat de Keniaanse overheid die niet overdraagt.

Ocampo wil dat externe juristen het bewijs tegen Kenyatta toetsen. Aan een advocaat van buiten het hof vertelt hij dat hij Bensouda dit heeft laten weten. Hij geeft dit advies ook aan een van haar medewerkers. Aan deze Sara Criscitelli schrijft hij: „Verschillende mensen vertellen me dat het bewijs weg is. [...] Als er geen bewijs is gaat een aanklager niet naar de rechter. ”

Aan Annan stelt hij voor dat die een afgevaardigde naar het Strafhof stuurt: „Een Afrikaan, geen jurist”. Die moet vragen of er een alternatieve oplossing mogelijk is. De Afrikaan moet erbij zeggen dat het niet mag lijken of Kenyatta het recht ontloopt. „Daarna kunnen we beslissen wat de beste oplossingen zijn.” Annan antwoordt ontwijkend: „We leven in interessante tijden”, schrijft hij. Hij stelt voor nog af te wachten. In november 2013 wordt het proces weer uitgesteld, omdat het bewijs niet rond is.

Een maand later geeft Ocampo de Keniaanse VN-ambassadeur in New York adviezen mee. „President Kenyatta moet geen politieke oplossing zoeken, want dat [...] zal klinken alsof hij schuldig is en zijn macht misbruikt om het recht te ontlopen.”

Ook tegen de ambassadeur zegt Ocampo dat Kenyatta wat hem betreft op alternatieve wijze verantwoording kan afleggen. Hij zou kunnen beginnen met schadevergoedingen voor de slachtoffers.

In hoeverre Bensouda zich door Ocampo’s adviezen laat beïnvloeden is onbekend. Haar kabinetschef zegt in een reactie dat Bensouda alleen op advies van haar staf en haar eigen oordeel is afgegaan. Ook was ze volgens hem onbekend met Ocampo’s plan voor een ‘exitstrategie’.

In december 2014 willen de rechters een besluit van Bensouda. Ze geeft op, met de beschuldiging aan Kenia dat de regering niet meewerkt. De rechters bevestigen dat.

Maar ze maken de aanklager en haar voorganger ook verwijten: het onderzoek kwam te traag op gang, de aanklager had harder moeten doorzetten om de documenten te krijgen en veel eerder een probleem van het gebrek aan medewerking moeten maken. Het is niet de afloop die Ocampo zich wenste. Kenyatta kraait victorie. In april 2016 sluit Bensouda ook de zaak tegen Ruto en de laatste medeverdachte. Kenia is terug bij af.

